

Теріофауна заповідних територій та збереження ссавців: Матер. XIX теріологічної школи-семінару. – Гола Пристань. – 2012. – С. 51.

Динаміка чисельності кулана на півострові Бірючому (Азово-Сиваський НПП)

А. М. Волох

*Таврійський державний агротехнологічний університет, м. Мелітополь;
volokh50@ukr.net*

З метою розведення рідкісних ссавців, занесених до Червоної книги МСОП, до зоопарку заповідника «Асканія-Нова» у 1950-1965 рр. завезли 11 особин кулана (*Equus hemionus kulan* Groves et Mazak, 1967). Враховуючи важливість збереження уразливої тварини, Україна узяла на себе зобов'язання по створенню резервної популяції туркменського підвиду. Ідея його інтродукції в Україні базувалась на тому, що до XII ст. кулан був чисельним мешканцем наших степів.

У природному ареалі кулани віддають перевагу сухим степам і кам'янистим напівпустелям, де основними компонентами їх раціону є злаки, полини і солянки. Вони невимогливі до якості води і тривалий час можуть обходитися без неї взагалі. У зв'язку з цим, найбільш придатною територією у нашій державі було визнано п-ов Бірючий. Тому сюди у 1982 р. з біосферного заповідника «Асканія-Нова» було доставлено 11 куланів (8 кобил і 3 жеребці). Це сприяло формуванню нової популяції, що є безумовним успіхом учених заповідника і працівників Азово-Сиваського національного природного парку.

З 1982 р. до 2011 р. на п-ові Бірючому чисельність кулана поступово зростала і досягла максимуму ($n=111$) у 2009 р., тобто за 27 років вона виросла в 10 разів. Найбільший приріст (28,6 та 22,9%) зафіксовано, відповідно, у 1988 та 2000 рр. Проте загалом він був незначним і в 1999-2011 рр. сягав $7,0 \pm 3,31\%$ на рік. Незважаючи на те, що в «Асканія-Нова» ця тварина проявила значну стійкість до нових екологічних умов, на Бірючому кулан виявився досить вразливим. З 1996 по 2011 рр. тут загинуло близько 50 особин – $4,7 \pm 1,64$ у рік.

Найбільший відхід переважно старих особин зареєстровано під час суворих зим 1996/97 ($n=14$), 2005/06 ($n=8$), 2009/10 ($n=12$) рр. У зв'язку з накопиченням біля берегів півострова значної кількості льоду, який приганяють з Азовського моря східні вітри, морозяна погода в ці роки трималася до останніх чисел березня. Це призвело до затримки вегетації вищої рослинності на тривалий час, що, у поєднанні з сильною трофічною конкуренцією з боку чисельних ланей і оленів, сприяло загибелі частини ослаблених тварин від голоду та супутніх хвороб.

Незважаючи на тривалість існування бірючанської популяції кулана, слід зазначити, що вона має досить низький репродуктивний потенціал, який складає всього 0,5 особин або 2,3% у рік.